



Elżbieta Mieczkowska

Edukacyjne funkcje  
bibliotek pedagogicznych

Szanse i zagrożenia

## **Edukacyjne funkcje bibliotek pedagogicznych. Szanse i zagrożenia**

Biblioteki pedagogiczne w czasie swojej blisko 90 letniej obecności na polskiej scenie usług bibliotecznych z różną intensywnością wspierały procesy edukacyjne. Do końca lat osiemdziesiątych XX wieku koncentrowały się na udzielaniu pomocy kształcącym się i doksztalającym nauczycielom gwarantując tym samym właściwą realizację zadań polskiej szkoły.<sup>1</sup> Ustawa o systemie oświaty z 1991 roku uczyniła z ksiąźnic pedagogicznych część składową polskiego systemu oświaty, a ostatnie 15 lat ich funkcjonowania wykazało, że były one, i nadal są, nie tylko niezbędnym elementem, ale i potężną siłą wspierającą rozwój edukacji.

Badanie dorobku bibliotek pedagogicznych ukazuje specyfikę ich działalności, uwydatniając przy tym specjalistyczny charakter zbiorów i usług, doskonały warsztat informacyjny<sup>2</sup> oraz nieprzeciętną pod względem posiadanych kwalifikacji kadrę pedagogiczną.

Analiza poszczególnych obszarów działalności bibliotek systemu oświaty wskazała, że pomimo niekorzystnej dla siebie polityki wielu organów prowadzących i nie zawsze przychylniej opinii przedstawicieli nadzoru pedagogicznego, ksiąźnice pedagogiczne starają się realizować niezwykle ważną z punktu widzenia kształtującego się społeczeństwa wiedzę misję. Misję, która w dobie przemian systemu edukacji przyjmuje nową jakość. Szkoda, że czasami zdają się tego nie dostrzegać twórcy polskich aktów normatywnych regulujących funkcjonowanie bibliotek pedagogicznych.<sup>3</sup>

Ustawodawca w Ustawie o bibliotekach z dnia 27 czerwca 1997 r.<sup>4</sup> po określeniu podstawowych zadań bibliotek oraz doprecyzowaniu w art. 18 ust. 1 celów funkcjonowania bibliotek publicznych dostrzegł specyfikę bibliotek resortu oświaty i w art. 22 poświęconym bibliotekom szkolnym i pedagogicznym wskazał w ust. 2 inne od bibliotek publicznych cele ich funkcjonowania: „Biblioteki pedagogiczne prowadzą działalność służącą potrzebom oświaty i wychowania, w tym kształcenia i doskonalenia kadry pedagogicznej” oraz scedował na resort edukacji regulacje ich funkcji i zadań: art. 22 ust. 3. „Zasady organizowania i działalności bibliotek szkolnych i pedagogicznych określają odrębne przepisy”. Biblioteki pedagogiczne, w myśl ustawodawcy winny być ukierunkowane na wspieranie procesów edukacyjnych, co odróżniać je ma od bibliotek publicznych i ich uniwersalnego charakteru. Niestety w aktualnych przepisach szczegółowych - Rozporządzeniu Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 29 kwietnia 2003 r. w sprawie szczegółowych zasad działania publicznych bibliotek pedagogicznych<sup>5</sup> w § 1 ust. 1 zamieszczono niefortunny dla bibliotek pedagogicznych zapis, iż biblioteka „służy w szczególności potrzebom kształcących się i doskonalących nauczycieli i studentów przygotowujących się do zawodu nauczycielskiego oraz słuchaczy zakładów kształcenia nauczycieli”, zawężając tym samym krąg odbiorców ich usług jedynie do kadr szeroko rozumianej oświaty i kandydatów na nauczycieli i przyczyniając się do utrwalenia stereotypu biblioteki pedagogicznej, jako biblioteki dla nauczycieli.<sup>6</sup> Zapis ten nie odzwierciedla stanu faktycznego, gdyż już w czasie jego formułowania niemal wszystkie biblioteki pedagogiczne służyły uczniom, studentom i wszystkim zainteresowanym sprawami wychowania. To niefortunne sformułowanie pokutowało krzywdzącymi opiniami kierowanymi pod adresem działalności ksiąźnic pedagogicznych wyrażanymi zarówno w prasie fachowej<sup>7</sup>, jak i lokalnych wydawnictwach<sup>8</sup>. Przypisywano im rolę podręcznych

---

<sup>1</sup> Andrzejewska Jadwiga. Edukacyjne funkcje bibliotek pedagogicznych. Roczniki Biblioteczne 1996, z. 1-2, s. 83-107

<sup>2</sup> Dobek Edyta. Biblioteka pedagogiczna jako instytucja informacyjna [on line]. [Dostęp 10 sierpnia 2010]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.bn.org.pl/download/document/1268134333.pdf>

<sup>3</sup> Kowalczuk Marzena. Biblioteki pedagogiczne w nowej rzeczywistości. Poradnik Bibliotekarza 2002, nr 2, s. 6-8

<sup>4</sup> Dziennik Ustaw z dnia 27 czerwca 1997r., Nr 85, poz. 539

<sup>5</sup> Dziennik Ustaw z dnia 29 kwietnia 2003r., Nr 89, poz. 824

<sup>6</sup> Kowalczuk Marzena, dz. cyt., s. 6-8

<sup>7</sup> Walczak Marian. Dylematy kształcenia kadr dla bibliotek w Polsce w warunkach Zjednoczonej Europy. Poradnik Bibliotekarza 2004, nr 5, s.14

<sup>8</sup> Pęczak Mirosław, Nowiński Jacek. Co się lubi, co się ma. Uczestnictwo w kulturze: Elbląg i powiat elbląski, Elbląg 2006, s. 20

bibliotek nauczycieli, a ich funkcje sprowadzano do realizacji zadań ośrodków doradczo-konsultacyjnych dla nauczycieli.

Realizowane w praktyce, a zapisane w § 1 ust. 2 i ust. 3 ww. rozporządzenia spektrum zadań bibliotek pedagogicznych, pozwoliło objąć oddziaływaniem szerokie grono odbiorców szkoły i jej środowiska, a nie tylko kształcących się nauczycieli. Takie podejście znalazło odzwierciedlenie w statutach szeregu bibliotek pedagogicznych np. w Statucie WMBP w Elblągu, gdzie zapisano:

„Do zadań Biblioteki należy w szczególności:

1. gromadzenie, opracowywanie, ochrona, przechowywanie i udostępnianie materiałów bibliotecznych użytkownikom,
2. prowadzenie działalności informacyjnej i bibliograficznej,
3. inspirowanie i promowanie edukacji czytelniczej i medialnej,
4. wspieranie działalności bibliotek szkolnych, w szczególności w zakresie organizacji i zarządzania biblioteką,
5. organizowanie doskonalenia zawodowego pracowników bibliotek pedagogicznych i bibliotek szkolnych,
6. udzielanie pomocy i instruktażu metodycznego bibliotekom szkolnym,
7. wspieranie nauczycieli w realizacji zajęć dydaktycznych i wewnątrzszkolnego doskonalenia zawodowego,
8. współdziałanie ze szkołami wyższymi, z zakładami kształcenia i placówkami doskonalenia nauczycieli oraz innymi bibliotekami, w szczególności w zakresie doskonalenia zawodowego nauczycieli,
9. stwarzanie warunków do rozwoju zawodowego nauczycieli i pomoc w prowadzeniu prac naukowo-badawczych,
10. promowanie dorobku nowatorskiego nauczycieli województwa warmińsko-mazurskiego,
11. prowadzenie działalności wydawniczej w zakresie bibliografii pedagogicznej, nowatorstwa pedagogicznego i dydaktyki bibliotecznej,
12. prowadzenie analiz i badań księgozbioru, czytelnictwa i działalności informacyjnej,
13. organizowanie i prowadzenie działalności edukacyjnej i kulturalnej, głównie w postaci otwartych zajęć edukacyjnych, lekcji bibliotecznych i spotkań autorskich,
14. organizowanie praktyk zawodowych dla studentów i słuchaczy przygotowujących się do zawodu nauczyciela bibliotekarza.”<sup>9</sup>

Realizacja powyższych zadań gwarantowała bibliotekom wypełnienie wszystkich funkcji edukacyjnych, wśród których dr Jadwiga Andrzejewska wyróżniła:

- „pomoc w kształceniu, doksztalcaniu i doskonaleniu nauczycieli,
- pomoc w codziennej pracy dydaktyczno-wychowawczej,
- renowacja i aktualizacja wiedzy pedagogicznej,
- wspieranie postępu pedagogicznego,
- pomoc nauczycielom w pracy twórczej,
- kształcenie użytkowników informacji,
- aktywizacja kulturalna nauczycieli,
- upowszechnianie kultury pedagogicznej w środowisku
- pomoc instrukcyjno-metodyczna bibliotekom szkolnym,
- wspieranie reform oświatowych.”<sup>10</sup>

---

<sup>9</sup> Statut WMBP w Elblągu z dnia 1 listopada 2006r.

<sup>10</sup> Andrzejewska Jadwiga. Czy biblioteki pedagogiczne w Polsce są niezbędnie potrzebne?. W: Wańka Danuta (red.). Biblioteki pedagogiczne wobec wyzwań współczesnej oświaty: materiały konferencji naukowej, Kalisz 11-12 maja 2006, Kalisz 2008, s. 7

Biblioteki pedagogiczne, niezależnie od powierzchni lokali, w których realizują swoją działalność, ilości zbiorów, liczby czytelników aktywnych - pełnią te same funkcje edukacyjne. Różnice w ich realizacji dotyczą: intensywności działań, zasięgu oddziaływania, form i metod pracy, które wynikają z możliwości kadrowych, lokalowych i sprzętowych. Potencjał kadrowy: umiejętności nauczycieli bibliotekarzy, ich rozwój zawodowy oraz kreatywność i budowanie partnerstw lokalnych są jedyną rekompensatą braku środków na prowadzenie działalności edukacyjnej i kulturalnej adresowanej do wszystkich zainteresowanych problemami oświaty i wychowania. Wśród tych ostatnich były osoby nauczające, ale i uczące się. Osoby, które były mniej lub bardziej aktywnymi członkami tworzącego się społeczeństwa wiedzy. Ludzie, którzy w formie edukacji równoległej oczekiwali informacji niezbędnej w ich procesie kształcenia, czy samokształcenia bez względu na profesję, wiek i status społeczny. Biblioteki, w których pracują nauczyciele stały się naturalnym sojusznikiem w bardzo trudnej drodze do społeczeństwa wiedzy. Doposażone w ramach projektu MEN „Internetowe Centra Informacji Multimedialnej w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych” w stanowiska komputerowe ze stałym dostępem do Internetu pomagają przełamywać niechęć i bariery w korzystaniu z technologii komunikacyjno-informacyjnych. Śmiem twierdzić, że za sprawą bibliotek pedagogicznych, szczególnie w środowiskach małych miast, osoby zainteresowane podnoszeniem swoich umiejętności mogą się przygotować do świadomego uczestnictwa w społeczeństwie wiedzy.

Mimo niejasnego stanowiska MEN wobec dalszych losów księżnic pedagogicznych oraz różnych rozwiązań organizacyjnych i poziomów finansowania w poszczególnych województwach biblioteka pedagogiczna pierwszej dekady XXI wieku jest instytucją publiczną wspierającą nauczycieli, studentów, uczniów oraz wszystkich kształcących się.

Świętej pamięci dr J. Andrzejewska nie bez powodu podkreślała w literaturze przedmiotu i podczas majowej konferencji w Kaliszu w 2006r., że jest to „najbardziej rozgałęziona sieć bibliotek specjalnych, udostępniająca zbiory o charakterze naukowym”. Dzięki zasobom kadrowym i bogatym warsztatom informacyjnym to w niej winna odbywać się praca popularyzująca różne źródła informacji o edukacji i dla edukacji, wspierająca bezpośrednio i pośrednio nauczyciela, ucznia, studenta, osobę uczącą się w formach edukacji szkolnej i równoległej, w końcu osobę szukającą źródeł wiedzy.

Księżnice pedagogiczne towarzyszą nauczycielom w:

- drodze ich rozwoju zawodowego, począwszy od okresu studiów, poprzez start zawodowy i procedury awansu, pomagają w rozwijaniu umiejętności i unowocześnianiu warsztatu pracy, proponują formy doskonalenia równoległego uzupełniającego propozycję ośrodków doskonalenia nauczycieli, prowadzą bogatą działalność informacyjną,
- realizacji zajęć dydaktyczno-wychowawczych, nie tylko w zakresie edukacji czytelniczej i medialnej, która odchodzi „do lamusa” po wprowadzeniu nowej podstawy programowej zatwierdzonej przez MEN w grudniu 2008r.<sup>11</sup>, ale w przygotowaniu uczniów do samokształcenia przez nauczycieli przedmiotowych, realizacji zajęć przewidzianych w poszczególnych etapach nauczania bądź w realizacji dodatkowych zadań np. projektów edukacyjnych.

Biblioteki pedagogiczne bezwzględnie pomagają uczniom szkół gimnazjalnych i ponadgimnazjalnych:

- w podnoszeniu efektów kształcenia, gdyż ich oferta lekcji służy realizacji podstawy programowej poszczególnych etapów kształcenia, a szczególnie rozwojowi umiejętności samokształcenia uczniów (poszukiwania, gromadzenia, selekcji, dokumentowania i prezentacji informacji, które wyzwalają potrzebę dalszych poszukiwań)<sup>12</sup>, co jest dowodem na przechodzenie od modelu kształcenia linearnego do modelu kształcenia strukturalnego będącego coraz bardziej wskazanym w dobie społeczeństwa wiedzy,

---

<sup>11</sup> Dziennik Ustaw z 2009r., Nr 4, poz. 17

<sup>12</sup> Antczak Mariola. Rola bibliotekarzy w nauczaniu umiejętności informacyjnych gimnazjalistów: wybrane zagadnienia. Przegląd Biblioteczny 2010, z. 1, s. 58-71

- we wdrażaniu wychowanków do uczenia się przez całe życie poprzez propozycję uczestnictwa w różnych zajęciach, projektach edukacyjnych, konkursach itp.

Książnice pedagogiczne realizują zajęcia ze studentami. Swoimi usługami obejmują również osoby uczące się w formach kształcenia ustawicznego i osoby nieobjęte formami edukacji formalnej.

Przegląd stron internetowych bibliotek pedagogicznych dowodzi, że większość z nich swoją ofertę edukacyjną kieruje do osób zagrożonych wykluczeniem edukacyjnym, najczęściej przyjmującym formę wykluczenia cyfrowego, wśród których są osoby spoza środowisk nauczycielskich: aktywni zawodowo, bezrobotni, seniorzy. Wielość form pracy bibliotek pedagogicznych dowodzi, że nie brakuje chętnych do uczestnictwa w edukacji równoległej.

Książnice pedagogiczne skutecznie wspierają procesy edukacyjne w regionach, mimo zawężonego przez rozporządzenie kręgu bezpośredniego oddziaływania, różnorodnych struktur organizacyjnych w poszczególnych województwach, nienajlepszej sytuacji finansowej i niewielkiego wsparcia ze strony organów nadzoru pedagogicznego. To zdają się potwierdzać wyniki Ankiety, które w roku 2009, wśród bibliotek pedagogicznych przeprowadził Serwis Elektroniczna Biblioteka Pedagogiczna. Na 49 bibliotek, które przed reformą administracyjną kraju były bibliotekami wojewódzkimi wypełniło je 40, czyli 82 %. Autorkami Ankiety były nauczycielki bibliotekarki Pedagogicznej Biblioteki Wojewódzkiej w Toruniu, Aldona Zawalkiewicz i Wiesława Budrowska, które wraz z Bożeną Boryczką z Ośrodka Edukacji Informatycznej i Zastosowań Komputerów w Warszawie podjęły się analizy stanu bibliotek pedagogicznych dla potrzeb Serwisu. Powyższe badania dały pomysłodawcom i osobom zaangażowanym w prowadzenie Elektronicznego Serwisu Biblioteka Pedagogiczna: orientację w obszarach aktywności bibliotek pedagogicznych, umożliwiły napisanie artykułów do Biuletynu EBIB Nr 6/2009 (106)<sup>13</sup>, co z pewnością pomogło w promocji usług bibliotek pedagogicznych.

W Ankiety zapytano respondentów również o działania edukacyjne bibliotek pedagogicznych. Poproszono o określenie ilości przeprowadzonych typów zajęć w ciągu 2008r. Ocenie ilościowej poddano min.: lekcje biblioteczne, warsztaty i szkolenia, konkursy dla uczniów, konferencje, wystawy, spotkania autorskie, imprezy czytelnicze, projekty edukacyjne, szkolenia e-learningowe, inne.

Wśród badanych form edukacyjnych realizowanych przez biblioteki największym zainteresowaniem cieszą się lekcje biblioteczne (3860), które stanowią 45,46% podejmowanych aktywności edukacyjnych. Drugą, co do popularności formą są wystawy (2325) – 27,38%. Kolejnymi inne (735) – 8,66%, szkolenia i warsztaty (631) – 7,43% oraz imprezy czytelnicze (426) – 5,02%, konkursy dla uczniów (174) – 2,05%, konferencje (147) – 1,73%, spotkania autorskie (146) – 1,72%, projekty edukacyjne (35) – 0,41%, szkolenia e-learningowe (12) - 0,14%.

W gronie 5 bibliotek, które zrealizowały najwięcej lekcji bibliotecznych (od 230 do 435 jednostek) znalazły się: Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna w Elblągu, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Łodzi, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Gdańsku, Warmińsko-Mazurska Biblioteka Pedagogiczna w Olsztynie, Pedagogiczna Biblioteka Wojewódzka w Katowicach,. Są też jednak biblioteki, które realizują niespełna 15-20 lekcji rocznie.

Drugą co do ilości zrealizowanych zajęć formą były wystawy, które realizowały wszystkie biorące udział w badaniu biblioteki pedagogiczne. Były to zarówno duże wystawy tematyczne, jak i mniejsze ekspozycje promujące biblioteki i ich zbiory.

Wśród podejmowanych przez biblioteki działań edukacyjnych na trzeciej pozycji uplasowały się tzw. formy inne. Wobec braku wiedzy na temat zawartości tej kategorii można domniemać, że składają się

---

<sup>13</sup> Kurowska-Trudzik Lucyna. Biblioteki pedagogiczne jako centra informacji edukacyjnej. W: Biuletyn EBIB [on line]. 2009 Nr 6 (106) [Dostęp 10 sierpnia 2010]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ebib.info/2010/106/a.php?kurowska>

Budrowska Wiesława. Działania edukacyjne w bibliotekach pedagogicznych. W: Biuletyn EBIB [on line]. 2009 Nr 6 (106) [Dostęp 10 sierpnia 2010]. Dostępny w World Wide Web: <http://www.ebib.info/2010/106/a.php?budrowska>

nań: szkolenia biblioteczne dla studentów lokalnych uczelni, przeglądy literatury na radach pedagogicznych i zebraniach dla rodziców, zajęcia biblioterapeutyczne, akcje „Cała Polska Czyta Dzieciom”, promocje innowacyjnych form pracy i pasji nauczycieli, spotkania z przedstawicielami wydawnictw edukacyjnych, seminaria, panele dyskusyjne i wykłady otwarte dotyczące problemów wychowania i nauczania, spotkania informacyjne dla nauczycieli rozpoczynających start zawodowy oraz realizujących awans zawodowy, itp., a zatem wszystkie działania, których nie można było zaklasyfikować do wymienionych w ankiecie kategorii.

Czwartą pozycję wśród realizowanych form zajęły szkolenia i warsztaty, na które złożyły się zarówno szkolenia adresowane do nauczycieli bibliotekarzy szkół, jak i warsztaty z zakresu technologii informacyjno-komunikacyjnej skierowanej do ogółu użytkowników. Przewodzą w tym zakresie Pedagogiczne Biblioteki Wojewódzkie w: Katowicach, Nowym Sączu i Warszawie.

Piątą pozycję zajęły imprezy czytelnicze adresowane zarówno do nauczycieli, jak i do szerokiego grona użytkowników, wśród których warto wspomnieć o: Drzwiach Otwartych, Dniach Książki i Praw Autorskich, obchodach ogólnopolskiego Tygodnia Bibliotek.

Następne miejsce przypadło konkursom dla uczniów różnych typów szkół i przedszkolaków.

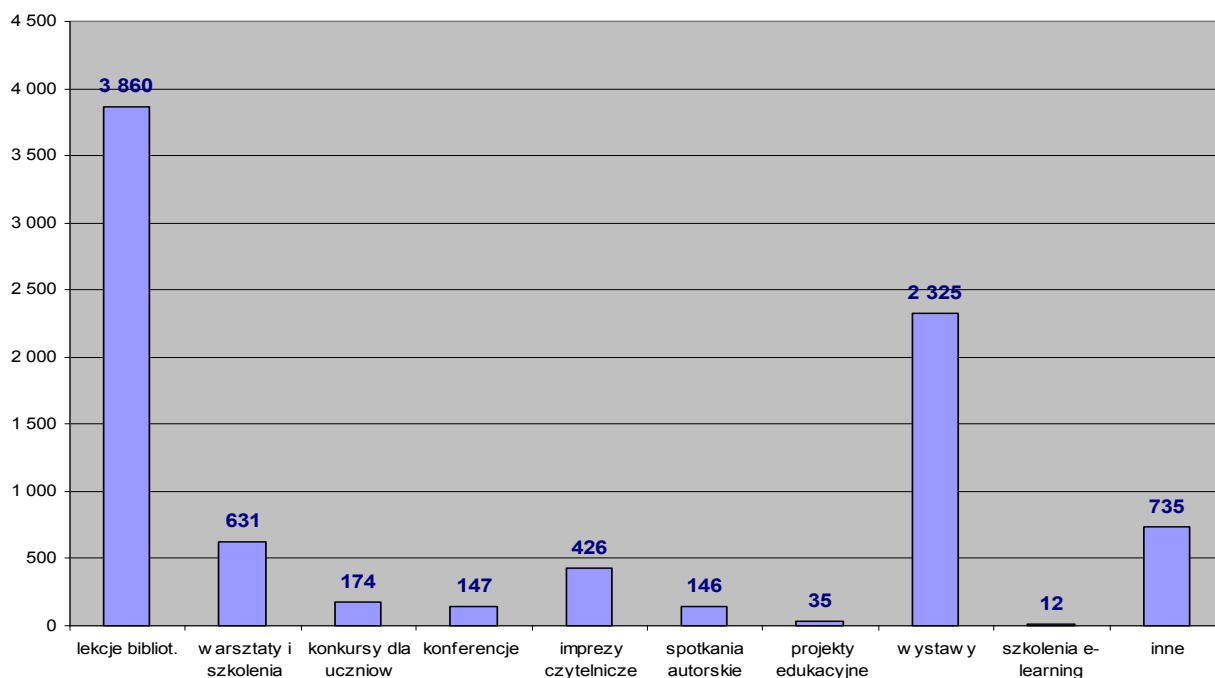
Kolejne pozycje zajęły, realizowane niemalże z jednakową intensywnością, konferencje i spotkania autorskie, a więc od lat realizowane w bibliotekach pedagogicznych formy.

W 18 badanych bibliotekach realizowano projekty edukacyjne, a w 2 szkolenia e-learningowe.

Warto wspomnieć, że w 40 badanych bibliotekach w ramach przysposobienia bibliotecznego przeszkolono 71395 osób.

Moim zdaniem powyższe badania doskonale odzwierciedlają spektrum działań edukacyjnych realizowanych przez biblioteki pedagogiczne i wskazują preferowane przez nie formy oraz inicjatywy edukacyjne. Mimo zastrzeżeń co do rzetelności wypełnienia Ankiet przez respondentów lub niejednoznaczności klasyfikacji form pracy edukacyjnej bibliotek, badania Serwisu wskazują na utrzymujące się w księżnicach pedagogicznych tendencje w podejmowaniu aktywnej działalności skierowanej bezpośrednio do uczniów (pośrednio do nauczycieli). Dowodzą, że biblioteki pedagogiczne są w stanie autentycznie wspierać procesy edukacyjne oraz samokształcenie uczniów. Dotychczasowe doświadczenia, promowane poprzez przykłady dobrej praktyki, dają nadzieję na budowanie trwałych partnerstw nie tylko z nauczycielami bibliotekarzami szkół, ale i z nauczycielami przedmiotowcami, na których nowa podstawa programowa zrzuciła ciężar przygotowania uczniów do trudnego procesu samokształcenia.

#### Formy działalności edukacyjnej bibliotek pedagogicznych



W świetle analizy wyników Ankiety należy podkreślić, że biblioteki pedagogiczne są nie tyle formalnym, co niezbędnym elementem polskiego systemu edukacji. Dzięki potencjałowi drzemiącemu w wykształconej i stale doskonalącej się kadrze nauczycieli bibliotekarzy i przeobrażeniom technologicznym są istotnym elementem kształcenia ustawicznego. Dowodem kreatywności bibliotek pedagogicznych niech będzie poszukiwanie nowych metod i narzędzi nauczania-uczenia się, czego przykładem jest chociażby e-learning (12 kursów)<sup>14</sup>. Zdalne nauczanie w wydaniu bibliotek pedagogicznych jest istotnym, znoszącym bariery geograficzne, czasowe i architektoniczne (szczególnie dla osób niepełnosprawnych ruchowo) i trudnym do zastąpienia elementem edukacji pozaszkolnej.<sup>15</sup>

Badania prowadzone dla potrzeb Serwisu wymagają niewątpliwie pogłębienia. Jednoznacznego określenia poszczególnych kategorii form pracy edukacyjnej (słowniczek), zebrania informacji o ilości odbiorców poszczególnych form oraz określenia kategorii ich uczestników zarówno czynnych pracowników oświaty (nauczycieli), uczniów, studentów, jak też osób spoza środowisk nauczycielskich (w tym osoby aktywne zawodowo, bezrobotni i seniorzy). Dopiero tak szczegółowe badania pozwolą na pokazanie całego spektrum form pracy i użytkowników. Umożliwią ponadto scharakteryzować kategorie, ilość i aktywność klientów bibliotek pedagogicznych. Pokażą tym samym skalę działań na rzecz podnoszenia poziomu edukacji w regionach.

Przedsięwzięcie koleżanek z Serwisu, a raczej jedno lub dwucyfrowe liczby form pracy w Ankiety poszczególnych Bibliotek, są niewątpliwie sygnałem, że mimo dokonujących się na rynku usług edukacyjnych przeobrażeń część kadry kierującej bibliotekami wciąż tkwi w tradycyjnym pojmowaniu roli bibliotek pedagogicznych i koncentruje się tylko na prowadzeniu działalności na rzecz kształcących i doskonalących się nauczycieli oraz kandydatów do zawodu nauczycielskiego.

Współczesne biblioteki pedagogiczne, chcące świadomie funkcjonować w społeczeństwie wiedzy, muszą zmieniać swój wizerunek, zadania, formy i narzędzia pracy. Winny zacieśnić współpracę w celu umożliwienia dostępu do zbiorów i informacji.<sup>16</sup> Biblioteki, chcące aktywnie i autentycznie wspierać zadania edukacyjne w regionach, muszą zintensyfikować swoje dotychczasowe działania, poszukiwać nowych, atrakcyjnych form pracy i być gotowe walczyć z przeciwnościami.

## **Szanse i zagrożenia w rozwijaniu edukacyjnych funkcji pracy bibliotek pedagogicznych**

### **Mocne strony:**

- doskonale wykształcona kadra, bogata oferta i zastosowanie nowoczesnych technologii sprawia, że działalność edukacyjna może być świadczona na najwyższym poziomie,
- dominacja lekcji bibliotecznych i form popularyzatorskich (wystawy, imprezy czytelnicze, inne) pozwala na autentyczne wspieranie szkoły, jest też cenną alternatywą w edukacji równoległej,
- wzrost liczby warsztatów i szkoleń, w tym organizowanie szkoleń w partnerstwie z regionalnymi ośrodkami doskonalenia nauczycieli, powiatowymi pracownikami doradztwa metodycznego, centrami kształcenia ustawicznego i uniwersytetami III wieku.

### **Słabe strony:**

---

<sup>14</sup> Boryczka Bożena (red.). E-learning wyzwaniem dla bibliotek: materiały z ogólnopolskiej konferencji, Elbląg 23-24 września 2009r., Warszawa 2009

<sup>15</sup> Szelaż Anna. E-learning na usługach bibliotek pedagogicznych?. Bibliotekarz 2008, nr 4, s. 19-20

<sup>16</sup> Walczak Krzysztof. Sieć bibliotek pedagogicznych po reformie administracyjnej. Organizacja, zmiany, perspektywy. W: Wańka Danuta (red.), dz. cyt., s. 21-26

- brak stałych środków budżetowych na gromadzenie specjalistycznych źródeł informacyjnych, co w efekcie może spowodować obniżenie jakości (kompletności i rzetelności) działalności informacyjnej,
- brak mechanizmów pomocowych w MEN dla rozwijania pracy bibliotek pedagogicznych (wyjątek Projekt Internetowe Centra Informacji Multimedialnej w bibliotekach szkolnych i pedagogicznych w 2005r.), które mogłyby efektywniej wspierać funkcje edukacyjne bibliotek,
- brak dostatecznej infrastruktury służącej rozwijaniu jakości i wielości form pracy,
- nieadekwatne wobec wymogów współczesnej edukacji rozporządzenie o bibliotekach pedagogicznych, które nie dość jasno precyzuje zadania bibliotek, w kontekście zmian programowych, rozszerzenia wykorzystania technologii informatycznych, w tym zdalnej edukacji,
- brak wypracowanego, akceptowanego w MEN i polecanego modelu współczesnej biblioteki pedagogicznej, brak w MEN osoby odpowiedzialnej za sprawy bibliotek pedagogicznych oraz z nimi się identyfikującej, brak zaakcentowania roli bibliotek pedagogicznych w strategiach rozwoju edukacji poszczególnych województw,
- stereotypowe pojmowanie funkcji bibliotek pedagogicznych, brak zaangażowania i konsekwencji we wdrażaniu innowacyjnych form działalności edukacyjnej i ich intensyfikacji,
- niedostosowanie dydaktyki bibliotecznej do współczesnych wymogów edukacji-zarówno na etapie kształcenia przyszłych pracowników bibliotek pedagogicznych jak i ich doskonalenia).

#### **Szanse:**

- doświadczenie bibliotek i bibliotekarzy oraz coraz bogatsza oferta edukacyjna skierowana do różnych kategorii biorców usług edukacyjnych:
  - nauczycieli, w tym do bibliotekarzy szkolnych i nauczycieli poszczególnych przedmiotów
  - środowiska nienauczyielskiego, w tym uczniów, przedszkolaków, studentów, osób nie objętych edukacją formalną (osób zagrożonych wykluczeniem edukacyjnym, najczęściej przyjmującym formę wykluczenia cyfrowego, wśród których są osoby spoza środowisk nauczycielskich-aktywni zawodowo, bezrobotni, seniorzy),
- konieczność wspierania bibliotekarzy szkolnych i szkół w procesie przekształcania bibliotek w szkolne centra informacyjne oraz pomaganie w rozwijaniu ich umiejętności ITC i form pracy z uczniem oraz środowiskiem zewnętrznym szkoły,
- konieczność i możliwość wsparcia nauczycieli przedmiotowców, na których wg nowej podstawy programowej spoczywa odpowiedzialność przygotowania uczniów do samokształcenia,
- upowszechnienie w bibliotekach stosowania nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych, które warunkują podniesienie atrakcyjności i skuteczności zdobywania i transmitowania informacji,
- włączenie w działania edukacyjne form zdalnej edukacji, co pozwoli rozszerzyć swoją działalność edukacyjną w wirtualnym środowisku, ułatwiając doń publiczny dostęp,
- upowszechnienie w polskiej szkole pracy metodą projektu i poszukiwanie zarówno przez nauczycieli, jak i uczniów źródeł informacyjnych (naukowych i popularnonaukowych) w zasobach bibliotek pedagogicznych,
- potrzeba przeciwdziałania wykluczeniu edukacyjnemu (konieczność edukacji ustawicznej, której efektem winno być podnoszenie kwalifikacji oraz zdobywanie i rozwijanie umiejętności,
- potrzeba wyrównywania szans edukacyjnych osób dotkniętych deficytami rozwojowymi oraz osób niepełnosprawnych,
- zmiana sposobu i zakresu ewidencji usług bibliotecznych przygotowywana przez GUS, uwzględniająca różnorodność form działalności bibliotecznej wynikającą ze zmian cywilizacyjnych (technologicznych, społecznych, ekonomicznych itp.) oraz kategorie i liczbę ich odbiorców, w tym form i odbiorców działalności edukacyjnej,
- digitalizacja zasobów edukacyjnych bibliotek (specjalnych kolekcji słynnych pedagogów, świadectw życia szkół, kronik placówek oświatowych itp.), która nie tylko zachowa je dla pokoleń, ale upowszechni informację o edukacji i dla edukacji, ułatwiając dalsze naukowe badania oświaty,



- budowanie i wzmocnienie partnerstw lokalnych z instytucjami edukacji równoległej celem systemowej, wspólnej realizacji działań edukacyjnych.

**Zagrożenia:**

- zmiana struktury organizacyjnej bibliotek pedagogicznych np. ich częściowa likwidacja lub restrukturyzacja, której celem nie będzie podniesienie jakości usług pozostałych placówek a jedynie błędnie rozumiane oszczędności finansowe i kadrowe,
- niedostateczny lobbing dla edukacyjnej działalności bibliotek pedagogicznych (a nawet jego brak),
- niedostateczne uwzględnianie w naszych działaniach marketingowych środowisk nienauczycielskich, osób zainteresowanych i chętnie korzystających z różnych form edukacji równoległej,
- dynamiczny rozwój funkcji edukacyjnych w bibliotekach publicznych i innych ośrodkach edukacji równoległej (muzeach, domach kultury, stowarzyszeniach i organizacjach non-profit itp.),
- praktyka wprowadzania do szkół bibliotek publicznych, która przejmą zadania bibliotek szkolnych, przez co stracimy naturalnego sojusznika naszych działań edukacyjnych oraz bezpośredniego odbiorcę naszych głównych zadań statutowych.

